

De onzin van toelatingsproeven

Geachte genodigden,
Beste collega's en studenten,
Dames en heren,

Nu besparingen in alle naden en kieren van onze samenleving kruipen, komt ook het hoger onderwijs voor fundamentele keuzes te staan. Niet alleen over inschrijvingsgeld, maar ook over instroom. Dit laatste is zeker niet minder fundamenteel dan het eerste.

In de afgelopen dagen zijn er, in het licht van dat besparingsdebat, stemmen opgegaan – en niet de minste – om de instroom in het hoger onderwijs te beperken aan de hand van toelatingsproeven. Zo pleitte vicerector Freddy Mortier van de UGent onlangs in 'De Standaard' voor verplichte, niet-bindende selectieproeven. En rector Rik Torfs van de KU Leuven toonde zich vorige week in 'De Tijd' zelfs voorstander van verplichte, bindende toelatingsproeven voor studenten uit bepaalde studierichtingen van het secundair. Volgens rector Torfs zijn zulke proeven – en ik citeer – "een financiële en emotionele besparing".

De stelligheid waarmee mijn collega's selectieproeven verdedigen, doet vermoeden dat er – ergens op een plank – effectieve en betrouwbare testen in voorraad liggen. En dat die snel ingezet kunnen worden. Maar is dat wel zo?

Aan de UHasselt hebben wij het effect van selectieproeven grondig bestudeerd – u weet: onderwijsinnovatie, en dus ook onderzoek naar onderwijs, zit in onze genen. In de afgelopen twee jaar heeft ere-vicerector Erna Nauwelaerts, samen met haar postdocmedewerker Sarah Doumen, onderzoek verricht naar studiesucces en de overgang van secundair naar hoger onderwijs, waaronder de efficiëntie en betrouwbaarheid van selectie- en oriënteringsproeven. Daarbij hebben ze de literatuur uit binnen- en buitenland grondig uitgespit. Wat daarbij kwam bovendrijven, waren veel cijfers, heel wat statistieken en één onweerlegbare conclusie: toelatingsproeven aan de poort van de universiteit zijn bedroevend inefficiënt, erg onbetrouwbaar en in de praktijk dus onbruikbaar.

Ik zou van deze gelegenheid gebruik willen maken om u enkele belangrijke bevindingen uit dat onderzoek toe te lichten. Met veel dank aan prof. Nauwelaerts en dr. Doumen.

Allereerst de MENO-test, een aan Cambridge University ontwikkelde test die peilt naar het probleemoplossend vermogen en kritisch denken – essentiële vaardigheden in een universitaire opleiding. Midden jaren negentig – toen eveneens een maatschappelijk debat woedde over de instroom in hoger onderwijs, maar ons collectief geheugen is nu eenmaal kort – onderzocht de VUB of de MENO-test goed werkte. De VUB nam de proef af bij meer dan 700 generatiestudenten en maakte een grondige, uitvoerige analyse van de resultaten. De vaststellingen bleken onthutsend negatief.

Om te beginnen leverde de MENO-test veel 'vals positieve' en 'vals negatieve' resultaten op. Er waren met andere woorden veel studenten die faalden op de proef, maar toch

slaagden in het eerste jaar – en omgekeerd. Al een geluk dat het om een onderzoek ging en dat de resultaten niet-bindend waren... Wat stelden de VUB-onderzoekers nu vast als men op basis van de test bijvoorbeeld de 25% laagst scorende studenten zou afwijzen? Dat 18% van de geslaagden in het eerste jaar uit die groep afgewezen studenten kwam. Enig rekenwerk leert dat ongeveer 1 op 3 studenten dus onterecht zou afgewezen zijn! En 63% van de niet-geslaagden in het eerste jaar was, op basis van hun MENO-score, verkeerdelijk wél toegelaten. Samenvattend toonde het VUB-onderzoek dat het percentage studenten van wie de slaagkansen door de MENO-test verkeerd werden ingeschat – in vals negatieve of vals positieve zin – tussen de 40 en 50% lag. Of: voor bijna 1 eerstejaarsstudent op 2 was de MENO een foute voorspeller van studiesucces.

De VUB-onderzoekers toonden daarnaast dat sociaaleconomische achtergrond eveneens een beduidende rol speelt in hoe studenten scoren op de MENO-test. Jongeren uit laaggeschoolde gezinnen scoorden systematisch slechter dan leeftijdsgenoten van wie de ouders een hoger diploma hadden. Als u weet dat in Vlaanderen nu al amper 5,7% van de jongeren uit laaggeschoolde gezinnen hoger onderwijs volgt – terwijl deze groep 18% van de bevolking uitmaakt – dan kunnen we dat effect van de MENO-proef, of van welke proef dan ook, er écht niet meer bij hebben.

Afgezien van al die weeffouten, bereikte de MENO-test ook nog eens haar doel niet. De VUB-analyse toonde dat het slaagcijfer steeg van 49 naar 58% als men de studenten met de 25% laagste MENO-scores zou afwijzen. Om in het eerste jaar een slaagpercentage van 60% te bereiken, zou men tot 40% van de studenten moeten afwijzen. Met andere woorden: zelfs indien men op basis van de MENO bijna 1 op 2 studenten zou verbieden om te starten, leidde dat niet tot een spectaculaire verhoging van het slaagpercentage.

Tot slot stelde het VUB-onderzoek nog vast dat de vooropleiding in het secundair onderwijs en de cijfers die leerlingen daar behaalden, veel betere voorspellers van studiesucces waren dan de MENO-test. Ik kom daar dadelijk nog op terug.

De bevindingen van de VUB-onderzoekers lagen in lijn met tal van internationale studies – waaronder ook in Nederland – over een waaier van bindende en niet-bindende toelatingsproeven. Het advies destijds van de VUB aan het Vlaams ministerie van Onderwijs luidde om de MENO-test *absoluut niet* te gebruiken in het kader van selectie aan de poort.

Nu zult u misschien denken: 'De MENO-test en het VUB-onderzoek zijn al behoorlijk oud, er bestaan intussen toch wel betere testen waarmee we kunnen selecteren aan de poort'. Wel, laten we er de ijkingsproef even bijnemen. De proef werd vorig jaar voor het eerst, op vrijwillige en niet-bindende basis, afgenomen bij generatiestudenten wetenschappen en toegepaste wetenschappen van de KU Leuven. Met deze proef kunnen studiekeizers zowel een aantal academische basisvaardigheden als hun voorkennis wiskunde testen.

Uit de analyse van de resultaten voor het luik wiskunde, uitgevoerd door de KU Leuven, bleek dat de correlatie van die resultaten met de slaagcijfers voor de examens in februari goed is (correlatiecoëfficiënt 0,47). Maaar: de correlatie tussen de examenresultaten behaald in februari aan de unief met het algemene puntenpercentage in het secundair is *beter* (correlatiecoëfficiënt van 0,53). We kunnen de voorkennis wiskunde 'aan de poort' met andere woorden wel degelijk inschatten, maar de testresultaten bevestigen enkel wat we al wisten wanneer we naar de behaalde cijfers in het secundair kijken. Waarom zouden we die voorkennis dan nog eens testen in een ijkingsproef?

En wat met het luik academische basisvaardigheden binnen de ijkingsstoets? De correlatiecoëfficiënt tussen de behaalde resultaten voor dit gedeelte van de proef met de slaagcijfers van februari, bedroeg een schamele 0,27%. Veel te laag om van een

bruikbare voorspeller te kunnen spreken, dus. Daarmee wordt bevestigd wat ook al uit het VUB-onderzoek naar de MENO-test bleek: er is nog steeds geen goede test om academische basisvaardigheden van studenten te testen.

Nog een laatste, recent voorbeeld uit eigen huis: de Leercompetenties- en Motivatietest. Deze zogenaamde LEMO-test, ontwikkeld aan de Universiteit Antwerpen, wordt al enkele jaren door verschillende hogescholen en universiteiten facultatief aan studenten aangeboden. De UHasselt heeft de test twee jaar geleden voorgelegd aan een grote groep studenten uit verschillende studierichtingen en, vervolgens, de correlatie met hun studieresultaten in het eerste jaar onderzocht. Er bleek zo goed als geen significant verband tussen de scores van de student op de test en zijn resultaten in het eerste jaar. En tóch wordt die test al jaren op studenten losgelaten – weliswaar op vrijwillige en niet-bindende basis. Als dit LEMO-experiment ons iets leerde, was het wel het belang van het valideren van testen.

Als we al deze elementen in de weegschaal leggen, moeten we dus vaststellen dat toelatingsproeven géén goed instrument zijn bij studieadvies. En ze zijn al helemaal onbruikbaar om studenten af te wijzen voor een bepaalde universitaire studie.

Onlangs werd me er tijdens een debat op gewezen dat de toelatingsproef geneeskunde toch wél goed werkt: het slaagpercentage in het eerste jaar geneeskunde ligt sinds de invoering van het examen tenslotte boven de 80%. Dat hoge slaagcijfer spreek ik zeker niet tegen. Maar het toelatingsexamen arts test voornamelijk op vakspecifieke kennis van positieve wetenschappen. Een selectieproef met dat opzet kan wel degelijk een goede voorspeller zijn – dat bleek ook al uit het KU Leuven-onderzoek rond de ijkingsproef waarnaar ik zonet verwees. Maar dat de toelatingsproef geneeskunde het slaagcijfer in het eerste jaar opkrikt tot 80%, komt vooral omdat 4 op 5 studenten worden afgewezen. Als we aan al onze faculteiten zo'n hoog percentage studiekeizers zouden stoppen aan de poort, dan slaagt in het eerste jaar wellicht ook 80% van de overblijvers. Voor u goedkeurend knikt: dit impliceert ook dat het aantal afgestudeerden met een universitair diploma in Vlaanderen daalt naar het niveau van een iets geëvolueerd ontwikkelingsland.

Geen toelatingsproeven dus aan de universiteitspoorten. Maar hoe pakken we die hardnekkige overgangsproblematiek van secundair naar hoger onderwijs dan wél aan? Hoe dichten we de kloof tussen 'worden wat je wil' en 'worden wat je kan'? We hebben een project in de steigers staan waarbij we werken aan een oriënteringstraject dat, in nauwe samenwerking met het secundair, zal worden uitgewerkt en uitgerold. Vanaf dit schooljaar/academiejaar lanceert de UHasselt een pilootversie, samen met Hogeschool PXL en een dertigtal secundaire scholen in Limburg.

Dit alternatief geeft klassenraden een centrale rol. Via een uitgebreid onderzoek van de internationale wetenschappelijke literatuur werden reeds de relevante studentfactoren die studiesucces in het hoger onderwijs voorspellen – onder meer doorzettingsvermogen en aspiratie – in kaart gebracht. In een eerste fase zullen we deze factoren voor studiesucces nauwkeurig omschrijven, zodat klassenraden die factoren kunnen herkennen en beoordelen. Daarbij werken we, uiteraard, samen met de scholen, die op dit vlak over heel wat knowhow beschikken. In een volgende fase zullen we de studieresultaten van een groep eerstejaarsstudenten opvolgen en nagaan of die in lijn liggen met onder meer de scores en het advies van de klassenraad.

Het alternatief biedt alvast het voordeel dat het dichter staat bij de dagelijkse werking van een school en dat het de expertise gebruikt van leerkrachten – die dag in dag uit met de leerlingen werken en hen dus goed kennen. De beoordeling van de leerling is bovendien geen momentopname, maar het resultaat van een opvolgingsproces over een langere periode. Tot slot worden zowel kennis- als niet-kennisgebonden factoren meegewogen.

Uiteraard is ook hier nog flink wat wetenschappelijk onderzoek nodig om na te gaan of dat oriënteringstraject valideerbare resultaten zal opleveren.

Dames en heren,

Ervoor zorgen dat jongeren de kwantumsprong van het secundair naar het hoger onderwijs zo goed mogelijk maken, is vandaag misschien wel belangrijker dan ooit tevoren. Een kenniseconomie kan immers niet optimaal functioneren als te veel talent de weg kwijtraakt. Voor een regio die het van zijn innovatie, creativiteit en productiviteit moet hebben – en niet van natuurlijke rijkdommen – is de gedachte dat we het met minder hoogopgeleiden ook wel redden, dan ook waanzin. Laat ons dus niet, halsoverkop, domme dingen doen – ook al heeft de nieuwe Vlaamse Regering zich in haar regeerakkoord vastgepind op de invoering van toelatingsproeven in het hoger onderwijs.

Geachte genodigden, beste collega's en studenten,

Ik eindig waarmee ik begonnen ben: fundamentele keuzes. Als de – door besparingen onvermijdelijk geworden – keuze gaat tussen het beperken van de instroom in het hoger onderwijs en een verhoging van het inschrijvingsgeld, dan is die laatste optie de minst kwade. Ik zou daar wel een belangrijke 'maar' aan willen toevoegen: die verhoging moet beperkt blijven, zodat Vlaanderen op z'n minst in die groep OESO-landen kan blijven van lage inschrijvingsgelden en van een klein percentage studenten met financiële tegemoetkoming. Als we *die* combinatie als leidraad nemen, is een bedrag van 900 tot 950 euro de uiterste grens.

Maar dan *nóg* blijft de verhoging moeilijk verteerbaar – vooral voor die lagere-inkomensgezinnen die net naast een beurs vallen. Net daarom zou de Vlaamse Regering *óók* eens moeten kijken naar de inkomensgrenzen voor beurs- en bijna-beursstudent, om zo de groep beurs- en bijna-beurs gerechtigden groter te maken. De overheid kan daarbij een stuk besparen door er gewoon al beter op toe te zien dat er géén beurzen worden toegekend aan jongeren die het niet echt nodig hebben. In dit tijdperk van kruispuntdatabanken moet dat toch geen onmogelijke zaak zijn...

En ik zou *nóg* een voorstel willen doen – één dat al een kleine najaarsstorm heeft veroorzaakt, maar minder hardvochtig is dan de krantenkoppen lieten doorschemeren. We zouden de zwakste studenten – studenten die zware onvoldoendes van minder dan 6 op 20 opstapelen – halverwege hun eerste jaar moeten heroriënteren. Dat zijn immers de studenten die nooit zullen weten te slagen – niet in eerste zit, niet in tweede zit, niet in een bisjaar. Deze studenten snel op een beter spoor zetten, zou pas een verantwoorde – om de woorden van rector Torfs nog één keer te lenen – "financiële en emotionele besparing" zijn.

Tot slot nog één bedenking rond de besparingen in het hoger onderwijs. De uitgaven in Vlaanderen voor hoger onderwijs bedragen momenteel 1,4% van het BBP. Dat is 40% lager dan de uitgaven in de hele OESO-zone – die zich uitstrekt van Mexico tot Zuid-Korea. En ze zijn precies de helft lager dan de uitgaven in koplopers zoals de VS en de Scandinavische landen. Dat Vlaanderen met dit magere hoger-onderwijsbudget de ambitie koestert om tot de top-5 van meest innovatieve regio's in Europa te behoren, is ambitieus maar ook – en vooral – onrealistisch.

Dé tegenstrijdigheid in het Vlaams regeerakkoord is deze: de overheid legt grote nadruk op de kenniseconomie en op innovatie, maar tegelijkertijd bespaart zij net op één van de belangrijkste, al sterk ondergefinancierde, kennis- en innovatiemotoren – het hoger onderwijs. Het is door zulke tegenstrijdigheden dat wij waardevolle mogelijkheden voor de toekomst dreigen te verspelen.

Beste collega's en studenten, hierbij verklaar ik het academiejaar van de Universiteit Hasselt en Hogeschool PXL voor geopend. Ik wens u allen een inspirerend, intellectueel uitdagend en fijn werkjaar toe.

- Prof. dr. Luc De Schepper, rector UHasselt

Bronnenlijst

-R. Janssens & M. De Metsenaere, 'Een maat voor niets? Zin en onzin van een universitaire preselectieproef', VUBPress, Brussel, 2000.

-M. van Dyck, 'Selectie voor hoger onderwijs', Adviesraad voor het Onderwijs, Utrecht, 1995.

-C. Van Soom, 'IJkingstoets voor toekomstige wetenschapsstudenten', lerarendag Faculteit Wetenschappen, KU Leuven, 2014.